

UMUMTA'LIM MAKTABLARIDA "MATN PROTSESSORI" MAVZUSINI INNOVATSION METODLAR ORQALI O'QITISH

Mamatova Zilolaxon Xabibulloxon qizi

Pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent

To'ychiyeva Maftuna Baxtiyorjon qizi

Farg'ona davlat universiteti Amaliy matematika

Yo'nalishi 4-bosqich 21.08-guruh talabasi

Annotatsiya: Ushbu maqolada umumta'lim maktablarida axborot-kommunikatsiya texnologiyalaridan foydalanish hamda "Matn protsessori" mavzusini innovatsion metodlar orqali o'qitish haqida fikr yuritilgan.

Kalit so'zlar: Matn protsessori, hujjat, matn muharriri, MS Word, Win Word, Apple Macintosh, "Avtofokus" metodi, "Klaster" metodi, "Mening ismim" metodi, "3,4,5,6,7" metodi.

Bugungi kunda o'quvchining mustaqil o'zlashtirishi, bilim olishi va idrok etishi uchun sharoit yaratmasdan turib, ko'zlangan maqsadga erishish, o'qitish muammolarini hal etish mumkin emas. Zamonaviy o'qituvchining vazifasi maktab o'quvchilariga bilim berish emas, balki motivatsiya yaratish va o'zini o'zi tarbiyalash uchun ko'nikmalar to'plamini shakllantirishdir. Albatta, o'qituvchi yordamisiz o'quvchiga hech qanday mahorat kelmaydi. Bu o'qituvchining shaxsiy shakllanishiga va uning rivojlanishiga olib keladi. Ta'limning interfaol usullari o'qituvchiga o'quvchilarni dars bilan qiziqtirishga, ularni faol ishtirok etishga, natijalarga erishishga va jamoaviy ishlashga undashga yordam beradi.

Barchamizga ma'lumki, XXI asr – globallashuv davri, texnika asri deyiladi.. Bugungi kunda fan va texnika jadal suratda rivojlanib bormoqda, bu esa yangi texnologiyalardan foydalanib dars o'tishni taqozo etadi. Kelajagimiz bo'lgan yoshlarni yuksak madaniyatli, o'tkir bilimli qilib tarbiyalashda har bir pedagog xodim o'zini mas'ul shaxs ekanligini bilgan holda, dars samaradorligini oshirib borishi, yangi texnologiyalardan unumli foydalanishi dolzarb masala hisoblanadi.

O'zbekistonda umumiy ta'lim tizimida informatika fanini o'qitish va o'rganish yigirma yildan ortiq tarixga ega. Kompyuter fanining nazariy fanidan boshlab, endi bizda informatika fanining ba'zi asosiy elementlari bo'lgan ko'plab fanlarni o'rganishda axborot-kommunikatsiya texnologiyalaridan (AKT) foydalanish kombinatsiyasi mavjud.

Ta'limda axborot-kommunikatsiya texnologiyalarini qo'llaganda o'quvchi eshitish, ko'rish, ko'rganlari asosida mustaqil fikrlash imkoniyatiga ega bo'ladi.

Ta'lim jarayonida axborot kommunikatsiya texnologiyalaridan foydalangan holda darslarni interfaol usullarda tashkillashtirish uchun ma'lum bir shart – sharoitlar mavjud. Shunday ekan, axborot kommunikatsion ta'lim texnologiyalaridan samarali foydalanish hozirgi zamon yutuqlariga asoslangan holda davr talabiga mos keladigan pedagogik mahoratning nazariy amaliy asoslarini hamda uning shakllanish jarayonini yaratish eng dolzarb vazifalardandir. Informatika kompyuter texnikasini qo'llashga asoslanib inson faoliyatining turli sohalarida axborotlarni izlash, to'plash, saqlash, qayta ishlash va undan foydalanish masalalari bilan shug'ullanuvchi fandır. Mamlakatimizda axborotkommunikatsiya texnologiyalarini hayotimizning barcha jabhalari, jumladan, ta'lim jarayoniga keng tatbiq etishga katta e'tibor qaratilgan edi. Bu 2012 yil 21 martda qabul qilingan “Zamonaviy axborotkommunikatsiya texnologiyalarini yanada kengroq joriy qilish va rivojlantirish chora-tadbirlari”ga oid qaror va “Axborotlashtirish to'g'risida”gi qonunda, belgilangan asosiy vazifalardan biridir. Zero, zamonaviy axborot texnologiyalarini samarali qo'llash talabalarga bilim berish sifatini oshirish, uning mazmun mohiyatini takomillashtirish, ta'limni zamonaviy o'quvchilar darajasida tashkil etish, ta'lim muassasalarida ta'lim samaradorligini oshirish maqsadida ta'lim-tarbiya jarayoniga yangi pedagogik, axborot texnologiyalarini joriy etish, ularda interfaol usul va vositalardan foydalanish ko'zda tutilgan. Shu sababli, bugungi kunda ta'lim muassasalarida faoliyat yuritayotgan “Informatika” fani o'qituvchilari oldida quyidagi muhim vazifalar turadi: - talabalarning mustaqil bilim olish, o'rganish qobiliyatlarini shakllantirish va rivojlantirishda fanning o'rni va ahamiyatini oshirish; - mashg'ulotlarini zamonaviy pedagogik texnologiyalar asosida tashkil etish va o'tkazish; - o'quvchilarning faolligini oshirish, o'zlashtirish darajalarini rivojlantirishga yo'naltirilgan metod va shakllarni qo'llash; - ta'lim jarayonida zamonaviy axborot texnologiyalaridan samarali foydalanish.

Bugungi kun talabi ta'limni sifat o'zgarishlariga olib keluvchi yangicha yondashuvlarni izlashga undamoqda va uni o'rganishdagi yondashuvlar (metodlar) ham o'zgarimoqda. Ta'limda yangi bilimlarni amalda qo'llash natijasi innovatsiyalarga asoslangan yangi ta'lim yaratilishiga olib kelmoqda. Masalan “Matn protsessori mavzusini o'qitishda qanday innovatsion metodlardan foydalanish kerakligini ko'rib chiqsak:

Axborotlarni saqlashning eng qadimiy usullaridan biri yozuv hisoblanadi. Qadimgi odamlar yashagan g'orlar devorlaridagi rasm va yozuvlar buning yaqqol isbotidir. Yozuv texnologiyasi asrlar davomida deyarli o'zgarmadi. Faqatgina yozish vositalari takomillashib bordi. Avval toshlarga o'yib yozilgan bo'lsa, keyinchalik turli bo'yoqlar yordamida yozildi. Xayvon terilariga ishlov berish natijasida toshlarga emas, teriga yozish yo'lga qo'yildi. Qog'oz ishlab chiqarilishi bilan yozish yanada

qulaylashdi. Shu bilan birga yozuv quroli xam takomillashib bordi. Yozish uchun toshlar, turli mo'yqalam, qamish-perolar, g'oz patlaridan foydalanildi. Patlar o'rnini peroli ruchkalar, ularni avtoruchkalar, avtoruchkalar o'rnini esa yozuv mashinkalari egalladi. Lekin asosiy jarayon - matnga o'zgartirish kerak bo'lsa uni qaytadan yozish zarurligi o'zgarmadi. Bu juda ko'p kuch va mehnat talab qiladi.

Kompyuterlar matn yozish texnologiyasini tubdan o'zgartirib yubordi. Matnlarni yozish, saqlash, qayta ishlash, qog'ozga chop etish kabi ishlarni bajarishga mo'ljallangan ko'plab dasturlar yaratildi. Bu dasturlar asosan ikki turga bo'linadi: **matn muharrirlari** va **matn protsessorlari**. Ularning asosiy farqi kompyuterga kiritilgan matnning ko'rinishiga bog'liq.

Matn muharriri kompyuterda eng ko'p ishlatiladigan dasturlar qatoriga kiradi. Ixtiyoriy rusumli kompyuterlar uchun matn muharrirlari yaratilgan. Xatto bir rusumli kompyuter uchun yaratilgan o'nlab matn muharrirlarini ko'rsatish mumkin. Masalan, Pravets kompyuterlarida "RED", "Volna", "Punktir", IBM kompyuterlarida "WD", "Foton", "Leksikon" va xokazo. Matn muharrirlarida asosan matnning mazmuniga etibor beriladi. Ularda matnning ekrandagi va qog'ozdagi ko'rinishi (bezagi) unchalik ahamiyatga ega bo'lmaydi.

Matn protsessorlari matnning faqat mazmuni emas, balki tashqi ko'rinishi xam katta ahamiyatga ega bo'lganda qo'llaniladi. Matn protsessorlari matnning tashqi ko'rinishiga ta'sir etish imkoniyatiga ega. Masalan, matnga turli rasm va jadvallar joylashtirish, belgilarning o'lchami, rangi va ko'rinishlarini o'zgartirish va xokazo.

Matn protsessorlari odatda rasmiy hujjatlar tayyorlashda ko'p qo'llaniladi. Matn protsessori yordamida tayyorlangan matn hujjat deb yuritiladi. Matn protsessori yordamida xosil qilingan hujjat faqatgina matn emas, balki uning tashqi ko'rinishi xaqidagi (shrift turi, o'lchami, rangi va xokazo) axborotni xam o'zida saqlaydi. Bu-lar maxsus kodlar bo'lib, ekranda ham, qog'ozda ham ko'rinmaydi.

Turli matn protsessorlarida matnni bezatish uchun turli kodlar qo'llaniladi. Bunday hollarda hujjatlar xar xil formatga ega deyiladi. Shu sababli formatlangan matnli hujjatlarni bir matn protsessoridan boshqasiga olib o'tishga xar doim ham erishib bo'lmaydi.

MICROSOFT WORD

Microsoft Word (qisqacha **MS Word**, **WinWord** yoki **Word**) – matnli ma'lumotlarni yaratish, ko'rish va tahrir qilish uchun mo'ljallangan matn muharriridir yoki matn protsessori. Microsoft korporatsiyasi tomonidan Microsoft Office paketi tarkibida chiqariladi. Ilk versiyasi Richard Brodi tomonidan 1983-yil IBM PC uchun yozilgan. Keyinroq Apple Macintosh (1984), SCO UNIX va Microsoft Windows (1989) uchun ishlab chiqilgan. Amaldagi versiyasi Windows va MacOS uchun mo'ljallangan Microsoft Office Word 2021 hisoblanadi.

MS Word so'nggi yillarda o'z imkoniyatlarini kengaytirdi. Word 2003 versiyasidagi dastur asosiy ramzi Word 2007 versiyasida qisman o'zgartirildi. Planshet, smartfon va boshqa qurilmalar uchun dastur sinxronlashtirildi. Dastur tarkibiga yangi shriftlar, turli format usullari, har bir obyekt uchun alohida sozlamalar qo'shildi, dasturning internet orqali yangilanishi va qayta aloqa qilish tizimi takomillashtirildi. Mobil qurilmalar, planshetlar uchun Word dasturini Play Market, AppStory va boshqa internet do'konlardan yuklab olish mumkin.

MC WORD matn protsessori interfeysi

WORD matn protsessori Microsoft firmasining maxsuli bo'lib, u WINDOWS Operatsion sistemasi muxitida ishlaydi. U matnli va grafikli ma'lumotlar ustida yuzlab amallar bajarish mumkin. Microsoft Word dasturini ishga tushirish uchun quyidagi buyruqlar ketma- ketligi bajariladi.

Пуск → программы → Microsoft Word

Microsoft Word dasturi ishga tushirilgandan so'ng ekranda WORD oynasi hosil bo'ladi. Microsoft Word dasturi ishga tushiriladi. Yuqorida matn protsessori haqida batafsil ma'lumot berildi. Bu mavzunu tushunarli hamda o'quvchilar yodida oson saqlab qolishi uchun qiziqarli hamda samarali metodlardan foydalanish lozim. Masalan quyidagi metodlarni dars davomida qo'llashimiz mumkin:

Avtofokus metodi:

Ushbu metodni qo'llashda bizga qizil va sariq rangdagi kartochkalar kerak bo'ladi. Sinfidagi o'quvchilarning har biriga ushbu kartochkalarni tarqatib chiqamiz. Albatta buni dars boshida amalga oshirish maqsadga muvofiq bo'ladi. So'ngra dars mobaynida to'satdan savol beriladi demak savollar quyidagicha:

Qizil kartochkasi borlar o'rnidan tursin va mavzu yuzasidan biror savolni turgan o'quvchilardan istalgan biriga beramiz. Javob topa olishsa ushbu kartochkasi bor guruhga bir ball qo'shiladi. Keyin yana to'satdan sariq kartochkasi borlar o'rnidan tursin deymiz va yuqoridagi kabi, sariq kartochkasi bor o'quvchilarga mavzu yuzasidan savol beriladi. Shu daraja darsning so'ngigacha bir necha marta shunday usul qo'llanadi.

Natijada dars mobaynida barcha o'quvchilar hushyorlikda bo'lishadi. Bu usul o'quvchilarni harakatga keltirish o'rinlaridan turish jarayonida darsga bo'lgan qiziqish signallarini orttiradi. Qolaversa, istalgan o'quvchiga beriluvchi savollar barchani mavzu yuzasidan diqqat bilan eshitishga majbur qiladi. Bu jarayonda bellashuv ham ketmoqda! O'quvchilar o'zaro bellashish orqali ixtiyoriy darsga diqqatlarini qaratishadi.

U

- s 1. Microsoft Word nima?
h 2. Word dasturining qanday asosiy funksiyalari mavjud?
b 3. Microsoft Word dasturi nima uchun ishlatiladi?
u 4. Microsoft Word dasturida hujjatni qanday formatda saqlash mumkin? Va
hokazo

e

Klaster metodi:

t Klaster metodi - pedagogik, didaktik strategiyaning muayyan shakli bo'lib, u ta'lim olovchilarga ixtiyoriy muammo (mavzu)lar yuzasidan erkin, ochiq o'ylash va fikrlarni bema'lol bayon etish uchun sharoit yaratishga yordam beradi. Mazkur metod turli xil g'oyalar o'rtasidagi aloqalar fikrlash imkoniyatini beruvchi tuzilmani aniqlashni talab etadi. Klaster metodi aniq obektga yo'naltirilmagan fikrlash shakli sanaladi. Undan foydalanish inson miya faoliyatining ishlash tamoyili bilan bog'liq mavishda amalga oshadi. Ushbu metod muayyan mavzuning ta'lim olovchilar tomonidan chuqur hamda puxta o'zlashtirilguniga qadar fikrlash faoliyatining bir maromda bo'lishini ta'minlashga hizmat qiladi. Bu metodda o'quvchilar mavzu bo'yicha olgan bilimlarini mustahkamlaydi. Ular mavzu davomida eslab qolgan atama yoki so'z birikmalarini quyidagi bog'lam ichiga joylashtirishadi. Bog'lam yoki tugun boshqacha ko'rinishda ham bo'lishi mumkin bu o'quvchilar yozadigan ma'lumotlarga bog'liq bo'ladi.

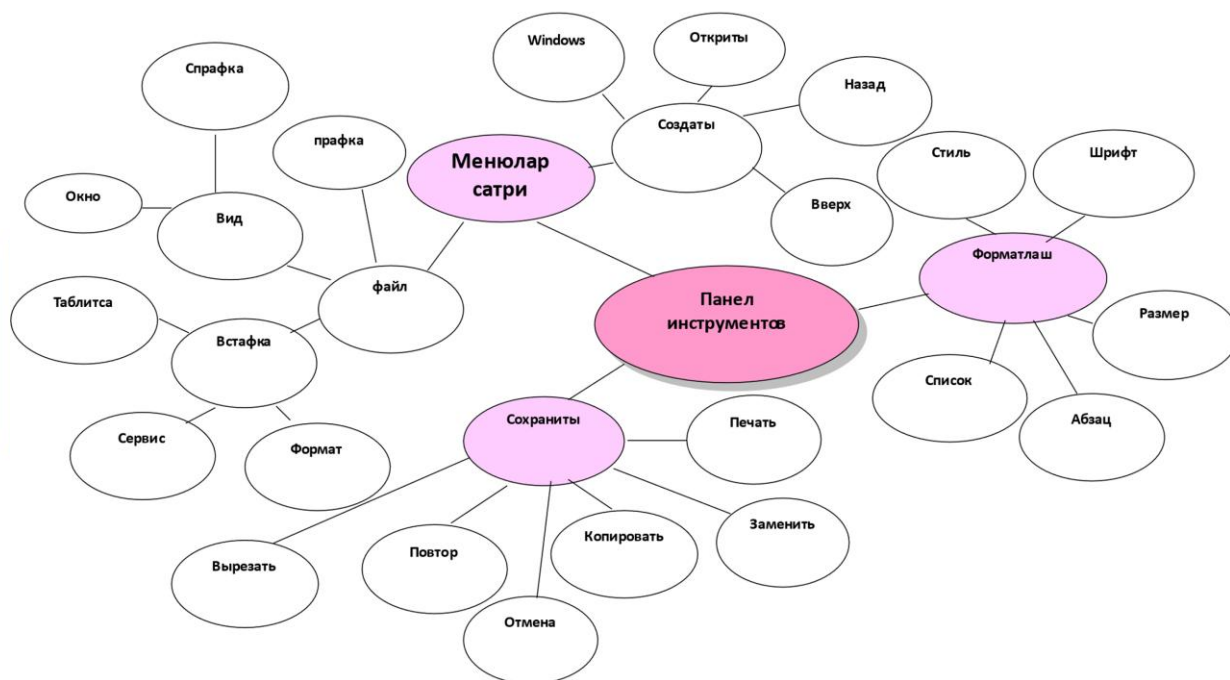
i

z

g

a

qo'llab o'quvchilarga mavzu bo'yicha quyidagi savollarni berishimiz mumkin:

Mening ismim metodi:

Bu metod o'quvchilarni darsga bo'lgan qiziqishlarini yanada orttiradi. Bu metodda o'quvchilar o'z ismlarini yozishadi va ismlaridagi har bir xarfga mavzuga doir bo'lgan so'z yoki atamalar yozishadi. Masalan:

M- matn

A- Alt (Klaviaturadagi "Alt" tugmasi ko'plab funksiyalarni tezkor bajarish uchun ishlatiladi)

F- format

T- tab (Tabulyator tugmasi, matnni ma'lum bir joyga joylashtirish uchun ishlatiladi.)

U- underline (matnni ostiga chizish "ctrl+U" tugmalar birikmasi bilan amalga oshiriladi.)

N- normal (Word dasturida matnni odatdagi normal holatda formatlash usuli)

A- Autocorrect (Word dasturida avtomatik ravishda imlo xatolarini to'g'rilash funksiyasi)

Bu metod o'quvchilarni dars mavzusini o'z ismlari orqali yodda saqlashlariga xizmat qiladi.

3-4-5-6-7 metodi

Bu metodni darsda qo'llash o'quvchilarni ziyrakliklarini oshiradi. Ularni topqirlik qobiliyatlarini yanada kuchaytiradi. Bu metodni o'z nomi bilan ham qandayligini bilib olsak bo'ladi. Bunda o'quvchilar mavzuga doir 3 ta harfdan, 4 ta harfdan, 5 ta harfdan,

6 ta harfdan hamda 7 ta harfdan iborat bo'lgan so'zlarni topib yozishlari kerak bo'ladi.

Masalan:

New- Yangi hujjat yaratish. "ctrl+N" tugmalar birikmasi yordamida amalga oshiriladi.

Text- Matn, Word dasturida ishlatiladigan asosiy tarkib.

Table- Hujjatga jadval qo'shish funksiyasi.

Insert- Hujjatga yangi elementlar qo'shish (rasm, jadval, hyperlik va h.k).

Capture- Ekran tasvirini olish yoki Word hujjatida ma'lumotni ko'rish.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. Ferberman.B.L. "Ilg'or pedagogik texnologiyalar ".T: 2001y.
2. Donald E. Knuth. "The Art of Computer Programming" (Informatikaning nazariyasi va metodlarini o'rganish uchun ulkan asar)
3. Informatika fani o'qituvchisi Xaytullayeva Nafisa Sahobiddinovna blogi
4. O'quv jarayonida ilg'or pedagogic va axborot texnologiyalarini qo'llash yo'llari.Uslubiy qo'llanma. Akademik S.S.G'ulomov umumiy rahbarligi ostida.- T.;TDIU